

SUUNNITELMA VÄKIVALLAN, KIUSAAMISEN JA HÄIRINNÄN ENNALTAEHKÄISEMISEKSI

KRISTIINANKAUPUNGIN KAUPUNKI

Hyväksytty ruotsinkielisessä koulutuslautakunnassa 10.4.2025, §44

Hyväksytty suomenkielisessä koulutuslautakunnassa 15.4.2025, §41

SISÄLTÖ

1. Suunnitelman tarkoitus	3
2. Vastuunjako	3
3. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän määritelmät	4
4. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ennaltaehkäisy	5
5. Kiusaamiseen ja häirintään viittaavat merkit	7
6. Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen	8
7. Väkivaltaan ja aggressiiviseen käyttäytymiseen puuttuminen.....	11
8. Kiusaaminen ja häirintä sekä lainsäädäntö	12
9. Yhteydenotto huoltajiin ja yhteistyö heidän kanssaan.....	13
10. Yhteydenotto muihin tahoihin ja yhteistyö niiden kanssa	13
LIITTEET	14
Liite 1 – Seulontalomake	15
Liite 2 – Selvittelylomakkeet.....	16
Liite 3 – Toimi näin kiusaamisen yhteydessä	20
Liite 4 – Versosovittelu	22
Liite 5 – Vastuunportaat	23
Liite 6 – Menetelmät tekijöiden kanssa käytävien keskustelujen tueksi	24
Liite 7 – Kiusaamista ja häirintää koskevat ohjeet henkilökunnalle	25
Liite 8 – Kiusaamista ja häirintää koskevat ohjeet oppilaille	26
Liite 9 – Kiusaamista ja häirintää koskevat ohjeet huoltajille.....	27

1. Suunnitelman tarkoitus

Kaikilla oppilailla ja opiskelijoilla on lakisääteinen oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (Perusopetuslaki, 29 § 1 mom.) Laki velvoittaa ryhtymään toimenpiteisiin kaikenlaista kiusaamista ja häirintää vastaan. Valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan koulun vastuuta kiusaamiseen puuttumisessa ja toimenpidemallien laatimisessa kiusaamisen ehkäisemiseksi. Suunnitelman tarkoitus on suojata oppilaita ja opiskelijoita väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Kaikki kouluyhteisön jäsenet ovat velvoitettuja toimimaan väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän estämiseksi.

Kristiinankaupungin kouluissa ja lukioissa on nollatoleranssi väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää kohtaan!

2. Vastuunjako

Koulutuksenjärjestäjä vastaa ohjeiden antamisesta ehkäisevään työhön ja toimenpiteisiin liittyen väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseen. Koulutuksenjärjestäjä vastaa myös ohjeiden ja suunnitelman seurannasta.

Koulun rehtori vastaa siitä, että koulun henkilökunta sekä oppilaat, opiskelijat ja huoltajat ovat tietoisia suunnitelmasta ja toimintamalleista sekä siitä, että koulun koko henkilökunta toimii suunnitelmassa määriteltyjen suuntaviivojen mukaisesti.

Koulun henkilökunta vastaa oppilaiden opetuksesta ja kasvatuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Koko koulun henkilöstö vastaa yhdessä koulun tilojen sekä koulupihan valvomisesta. Kaikki aikuiset vastaavat kasvatuksesta puuttumalla järjestelmällisesti epäasialliseen käytökseen. Koulun henkilökunta vastaa suunnitelman toteuttamisesta ja siitä, että koulu työskentelee ja toimii suunnitelman mukaisesti. Koulun koko henkilökunta on velvollinen ilmoittamaan väkivalta-, kiusaus- tai häirintäepäilyistä luokanopettajalle, aineenopettajalle tai rehtorille. Asiaa selvittävän henkilökunnan edustajan tulee ilmoittaa asiasta väkivallan, kiusaamisen tai häirinnän kohteeksi joutuneen oppilaan huoltajalle sekä epäasialliseen käytökseen syyllistyneen oppilaan huoltajalle.

Oppilaiden tulee kunnioittaa ja noudattaa koulun järjestyssääntöjä. Oppilaita kehoitetaan ilmoittamaan luokanopettajalle, aineenopettajalle, rehtorille tai muulle koulun henkilökunnan edustajalle, jos he itse ovat joutuneet tai ovat huomanneet jonkun toisen joutuneen väkivallan, kiusaamisen tai häirinnän kohteeksi.

Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Huoltajia kannustetaan keskustelemaan lapsensa kanssa kaverisuhteista, että kaikki ovat samanarvoisia sekä kunnioittavasta käytöksestä. Huoltajia kannustetaan ottamaan heti yhteyttä luokanopettajaan, luokanvalvojaan, ryhmänohjaajaan tai rehtoriin, jos he epäilevät tai ovat saaneet tietää, että oma tai jonkun toisen lapsi on joutunut väkivallan, kiusaamisen tai häirinnän kohteeksi koulussa. Koulu tarvitsee vanhempien tukea väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi tehtävässä työssä. Yhdessä opetamme lapsiamme ja nuoriamme kohtelevaan toisiaan ystävällisesti ja kunnioittavasti!

Kiusaamisen ja häirinnän huomaaminen sekä siihen puuttuminen on kaikkien yhteinen vastuu.

3. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän määritelmät

Kiusaamisella tarkoitetaan yksittäiseen oppilaaseen kohdistuvaa, toistuvaa fyysistä ja/tai henkistä väkivaltaa, jonka tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman suurta henkistä kärsimystä. Kiusaamista on se, jos oppilas joutuu toistuvasti yhden tai useamman oppilaan kiusaamisen kohteeksi. Kiusaamista siitä tekee toistuvuus. Uhri on usein heikommassa asemassa, minkä vuoksi hän ei uskalla tai osaa puolustaa itseään.

Esimerkkejä erilaisista häirinnän ja kiusaamisen muodoista:

Psyykkistä kiusaamista on esimerkiksi huomiotta jättäminen, ulkopuolelle jättäminen, vilkuilu, huokailu, vastaamatta jättäminen, selän kääntäminen sekä ilkeät ilmeet ja eleet.

Fyysistä kiusaamista on muun muassa töniminen, potkiminen, lyöminen, kiinni pitäminen, työntäminen seinää vasten, kamppaaminen sekä vaatteiden tai tavaroiden piilottaminen tai rikkominen.

Sanalista kiusaamista on esimerkiksi matkiminen, pilkkaaminen, nimittely, uhkailu, vihamielisten viestin lähettäminen, ilkeät vitsit, toiselle nauraminen, ilkeiden huhujen levittäminen sekä vaatteiden ja ulkonäön pilkkaaminen.

Rasismia on henkilön kiusaaminen, pilkkaaminen ja häirintä kansallisuuden, ihonvärin, kielen tai uskonnon vuoksi.

Nettikiusaamista on ilkeiden tai loukkaavien viestien, valokuvien, huhujen ja valheiden toistuva lähettäminen ja julkaisu ja levittäminen verkossa sekä nöyryyttävien kuvien julkaiseminen toisesta henkilöstä sosiaalisessa mediassa ja poissulkeminen keskusteluryhmästä ilman syytä. Nettikiusaaminen tapahtuu Internetin välityksellä.

Seksuaalista häirintää ovat seksuaalisesti vihjailevat ilmeet ja kommentit sekä fyysinen koskettelu. Se voi olla esimerkiksi oppilaan yksityisyyden loukkaamista sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyen, epäasiallista seksiin liittyvää puhetta, kehoon liittyviä kommentteja tai kysymyksiä, ei-toivottua fyysistä kosketusta ja ehdottamista seksuaaliseen kanssakäymiseen tai siihen pakottaminen.

Loukkaamista on esimerkiksi alentavat sanat, haukkumasanat, huhujen levittäminen, pilkkaaminen tai fyysiset teot kuten lyöminen, potkiminen ja töniminen. Loukkaaminen voi olla myös ulkopuolelle jättämistä tai uhkaamista.

Kiusaamista on se, kun henkilölle aiheutetaan toistuvasti vahinkoa tai pahaa mieltä. Tekijöinä on yksi tai useampi henkilö, joita vastaan kiusatun on vaikea puolustautua. (Olweus 1999:9)

Yksittäiset teot eivät siis ole kiusaamista. Kiusaamista ei ole se, että hetken mielialojhteesta sanoo jotain ilkeää. Ilkeästi sanominen kerran tahallaan on ilkeää, mutta se ei ole kiusaamista. Ilkeästi sanominen monta kertaa tahallaan on kiusaamista.

On tärkeää erottaa riidat kiusaamisesta. Kiusaamisessa on kyse vallan epätasapainosta, jolloin uhrin on vaikea puolustautua, kun taas riidassa osapuolet ovat vallan osalta samalla tasolla.

4. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ennaltaehkäisy

Kaikkien kouluissa työskentelevien tulee ehkäistä väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää sekä puuttua siihen (perusopetuslaki, 29 §) Koulun henkilökunnalla on yhteinen vastuu olla koko ajan niin tarkkakuuloisia ja tarkkaavaisia, että he näkevät ja ymmärtävät, milloin lapsen ja nuoren käyttäytyminen on vaarassa ylittää hyväksyttävän käytöksen rajat, ja puuttua asiaan heti.

Väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää ehkäisevät toimenpiteet luovat hyvää toverihenkeä kouluun ja kasvattavat oppilaita tulemaan tietoisiksi näistä asioista ja kehittävät heidän eläytymiskykyään. Koulun tehtävänä on opettaa, millaista on kohtelias viestintä, miten toimitaan ryhmässä ja miten ratkaistaan ristiriitoja siten, että oppilaat tulevat tietoisiksi siitä, mitä kiusaaminen on, miltä se tuntuu, kuka vastaa sen seurauksista ja miten siihen voi puuttua.

Ennalta ehkäisevässä työssä keskeistä on luoda kouluun *avoin ja yhteinen toimintakulttuuri*, jossa jokainen lapsi nähdään ainutlaatuisena yksilönä ja kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua, tulla kuulluksi ja olla mukana vahvistamassa yhteisön hyvinvointia.

Kaikki koulussa työskentelevät aikuiset sitoutuvat *valvomaan koulun kaikkia tiloja yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaisesti* sekä puuttumaan epäasiallisiin tilanteisiin. Oppilaiden vuorovaikutus huomioidaan ja aikuiset puuttuvat järjestelmällisesti kaikkeen epäasialliseen käyttäytymiseen. Kaikissa luokahuoneissa on seinille laitettut ohjeet siitä, miten kiusaamistilanteissa tulee menetellä (liite 3).

Lukuvuoden alussa käydään läpi *järjestyssäännöt* kaikkien luokkien kanssa ja ne kerrataan tarvittaessa yhdessä tai yksittäisten oppilaiden kanssa. Järjestyssäännöt ovat näkyvillä koulussa. Ne laitetaan luokahuoneiden ja yhteisten tilojen seinälle.

Opettajan oppilastuntemus ja halu edistää oppilaiden hyvinvointia vahvistaa ryhmähenkeä. Turvallisen ryhmän luominen edellyttää, että sovitaan tavoista ottaa muut huomioon ja osoittaa kunnioitusta toisia kohtaan, sovitaan yhteiset säännöt sekä miten puututaan ei-toivottuihin tilanteisiin. Ryhmän hyvinvointia tukee se, että kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat toimintaan, harjoitellaan keskustelutaitoja ja annetaan myönteistä palautetta. Erityisesti lukuvuoden alussa tulee käyttää aikaa siihen, että opettaja ja oppilaat oppivat tuntemaan toisensa ja ryhmänsä sekä ryhmätyön harjoitteluun ja toisten huomioon ottamiseen. Oppitunneilla käytetään aikaa *Mieli ry:n hyvän mielen taitomerkki* -materiaaliin tutustumiseen tunne- ja kaveritaitojen vahvistamiseksi, omien vahvuuksien löytämiseksi sekä arjen taitojen oppimiseksi.

Kristiinankaupungin kaikissa kouluissa on käytössä *Verso/vertaissovittelu*. Kaikki opettajat ja osa oppilaista saavat koulutusta vertaissovittelussa. Vertaissovitteluryhmä koostuu siis sekä opettajista että oppilasvälittäjistä, ja heidän tehtävänsä on auttaa oppilaita, jotka ovat joutuneet kiistaan keskenään. Vertaissovittelun vastuu on aina aikuisella, eli koulun opettajilla ja oppilashuollon henkilökunnalla.

Kristiinankaupungin kouluissa sovelletaan lisäksi seuraavia väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä:

- ✓ *Kaikki aikuiset* (henkilökunta, vanhemmat, kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori) osoittavat aktiivisesti toiminnallaan, etteivät he hyväksy väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää
- ✓ Tavoitteellista työtä *hyvän ilmapiiirin* luomiseksi luokkaan/ryhmään.
- ✓ *Eettisiä keskusteluja* luokassa
- ✓ *Yksittäisiä keskusteluja*
- ✓ Vuosittaiset *oppimiskeskustelut* huoltajien ja oppilaiden kanssa 1.–9.-luokkien osalta sekä toisella asteella opiskelijoiden kanssa
- ✓ *Julistetaan koulurauha* elokuussa/syyskuussa
- ✓ *Ystäväoppilastoiminta*, joka edistää oppilaiden osallisuutta
- ✓ *Oppilaskuntatoiminta*. Oppilaskunta/Oppilasneuvosto järjestää oppilaiden toivomaa ohjelmaa lukuvuoden aikana.
Koulun *oppilaskunta/oppilasneuvoston* kautta kaikki oppilaat pääsevät osallisiksi koulun toimintakulttuurista ja voivat vaikuttaa ja osallistua koulun toimintaan.
- ✓ *Opettajat, oppilaat ja vanhemmat laativat yhdessä viihtyvyssäännöt* (Hem och Skola).
- ✓ *Viihtyvyyskyselyt* oppilaille
- ✓ Tehokas *välituntivalvonta*, riittävästi aikuisia tarpeen täyttämiseksi
- ✓ Järjestetään erilaista *välituntitoimintaa* joko oppilaiden tai aikuisten johdolla, mikä lisää koulun yhteisöllisyyttä (esim. Liikkuva koulu, oppilasneuvoston toiminnalliset välitunnit, välituntitoiminta)
- ✓ *Kiusaamista ehkäisevät oppitunnit ja työtavat* (KiVa Koulu, Friends, StegVis, Stegen)
- ✓ *Ryhmähengeä vahvistavia leikkejä, harjoituksia, draamaa ja roolipelejä*, joiden tarkoituksena on saada oppilas ottamaan etäisyyttä kiusaamiseen
- ✓ *Kanssakasvattaja* koulussa
- ✓ Opettaja seuraa oppilaiden *koulupoissaoloa* ja ottaa huolen ilmaantuessa yhteyttä ensisijaisesti kotiin
- ✓ Säännöllinen *jatkokoulutus*, jotta henkilökunta on ajan tasalla uusista kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemistavoista ja miten näihin asioihin tulee suhtautua
- ✓ Joka lukuvuosi käydään oppilaiden kanssa läpi Kristiinankaupungin kaupungin periaatteet koskien väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää sekä miten koulut puuttuvat epäilyyn väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä
- ✓ Joka lukuvuosi tiedotetaan/muistutetaan huoltajia Kristiinankaupungin väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää koskevista periaatteista sekä miten koulut puuttuvat epäilyyn väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä (tiedotus Wilman kautta)

On tärkeää, että kaikki saavat olla mukana koulun yhteisissä aktiviteeteissa, koska oppiminen tapahtuu nykyisen opetussuunnitelman mukaisesti yhä suuremmassa määrin yhteisesti pari- ja ryhmätyön muodossa. Ryhmähengen vahvistamiseksi tarkoitettu toiminta täytyy siksi suunnitella siten, että se mahdollistaa kaikkien osallistumisen yhtäläisin ehdoin siten, ettei kukaan jää ulkopuolelle.

5. Kiusaamiseen ja häirintään viittaavat merkit

Koulun henkilöstön tulee olla tarkkaavainen ja kiinnittää erityistä huomiota oppilaisiin, jotka ovat yksin ja vaikuttavat alakuloisilta tai masentuneilta. Koko henkilökunnan on nähtävä kaikki oppilaat ja osoitettava, että he välittävät, sekä puututtava tarvittaessa tilanteisiin.

Kouluympäristössä kiusaamiseen ja häirintään viittaavia merkkejä ovat

- ✓ muuttunut käyttäytyminen tai persoonallisuuden muutos
- ✓ apaattisuus
- ✓ hiljaisuus tai mieteliäisyys
- ✓ oppilas ei halua mennä ulos välitunnilla
- ✓ vetäytyy sivuun, etsii tekosyitä välttyäkseen kohtaamasta tiettyjä oppilaita tai aikuisia
- ✓ ei leiki muiden lasten kanssa, vaan pysyy useimmiten jonkun aikuisen lähetyvillä
- ✓ levoton eikä pysty keskittymään
- ✓ usein vatsa kipeä tai muita epämääräisiä oireita
- ✓ leikkii pelleä tai klovnia ryhmässä

Kiusaamiseen ja häirintään viittaavia merkkejä kotiympäristössä ovat

- ✓ apaattisuus ”ei siinä ole mitään järkeä, kun en kuitenkaan pysty siihen”
- ✓ ei koskaan saa kutsua mihinkään, kukaan ei soita tai tule leikkimään
- ✓ pysyy kotona
- ✓ levoton, vatsa tai pää kipeä, muita epämääräisiä oireita
- ✓ syö huonosti ja/tai nukkuu huonosti
- ✓ ei halua mennä kouluun
- ✓ on mieluiten yksin kotona

Kiusaamisen ja häirinnän voi huomata myös esimerkiksi viihtyvyyskyselyjen kautta, opettajien kanssa käytävissä oppimiskeskusteluissa, koulukuraattorin oppilastyön kautta tai kouluterveydenhoitajan vuosittaisissa terveystarkastuksissa.

Koko koulun henkilökunta on velvollinen ilmoittamaan kiusaamisepäilystä luokanopettajalle, aineenopettajalle tai rehtorille.

6. Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen

Kaikki tutkimukset osoittavat, että yksi tehokkaimmista kiusaamista ja häirintää ehkäisevistä toimenpiteistä kouluissa on järjestelmällinen puuttuminen epäiltyyn kiusaamiseen ja häirintään. Kaikkien oppilaiden ja huoltajien tulee tuntea koulun kiusaamista koskeva toimintaohje ja se, miten koulu puuttuu asiaan, kun kiusaamista epäillään.

Kaikkien koulun aikuisten on tärkeää noudattaa kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemisen toimintasuunnitelmaa. Koulussa on selvitystiimi, joka ryhtyy toimenpiteisiin kiusaamistapauksissa. Kaikkien tulee olla koulussa tietoisia selvitystiimistä ja sen tehtävästä. Vain selvitystiimi käsittelee ajankohtaisia kiusaamistapauksia. Tieto kiusaamisesta voi tulla oppilaalta itseltään, kavereilta, vanhemmilta, opettajilta tai muulta henkilökunnalta. Puheluiden lisäksi selvitystiimiin voi ottaa yhteyttä myös Wilman kautta.

Toimintasuunnitelma kiusaamisen ja häirinnän yhteydessä

Koulun henkilökunnalla on yhteinen vastuu olla koko ajan niin tarkkakuuloisia ja tarkkaavaisia, että he näkevät ja ymmärtävät, milloin lapsen ja nuoren käyttäytyminen on vaarassa ylittää hyväksyttävän käytöksen rajat, ja puuttua asiaan heti.

Aikuinen, joka saa tietoonsa kiusaamistapauksen, tekee ensimmäisen arvion (täytetään **seulontalomake**) siitä, onko kyseessä yksittäinen tapaus (esim. konflikti tai riita) vai systemaattinen kiusaaminen. Asiasta tiedotetaan **luokanopettajalle/luokanvalvojalle**.

Huomaa, että vaikka kiusattu itse ilmaisee, ettei tilanne häiritse häntä, tilanne on syytä selvittää, jos muiden mielestä kyse on systemaattisesta kiusaamisesta.

*systemaattista
(useita tekoja)*

Asia viedään **selvitystiimin** käsiteltäväksi, joka keskustelee kiusatun/häirinnän kohteeksi joutuneen kanssa. Vaikka tämä on kartoitettu aikaisemmin, tiimin on hyvä saada kuulla oppilaan oma kertomus tapahtuneesta.

Keskustelun aikana kartoitetaan (**seulontalomake**):

- ✓ mitä oikeastaan on tapahtunut
- ✓ miten pitkään kiusaamista on jatkunut
- ✓ ketkä oppilaat ovat osallistuneet siihen
- ✓ kuka voisi jatkossa tukea kiusattua
- ✓ mahdolliset todisteet (kuvat ja tekstiviestit) dokumentoidaan

Keskustelun aikana päätetään uudesta tilanteeseen liittyvästä seurantatapaamisesta noin 1–2 viikon kuluttua.

Tärkeä keskustelun tavoite on luoda turvallisuuden tunnetta kiusatulle/häirinnän kohteeksi joutuneelle.

*ei systemaattista
(yksittäisiä tekoja)*

Aikuinen, joka on saanut tietoonsa kiusaamis-/häirintätapauksen käy yhdessä **luokanopettajan/luokanvalvojan** kanssa vakavan keskustelun niiden lasten kanssa, jotka ovat osallistuneet tapaukseen ja selittää, ettei heidän käytöstään suvaita koulussa.

Huoltajille tiedotetaan asiasta. Ennen kuin ollaan yhteydessä kotiin, oppilaille itselleen annetaan mahdollisuus kertoa vanhemmilleen, mitä on tapahtunut.

Uhria kannustetaan kertomaan asiasta heti, jos kiusaaminen tai häirintä jatkuu.

Jos selvityskeskustelu edellyttää poissaoloa tunnilta, se merkitään Wilmaan ”*muu selvitetty poissaolo*” lisäselvityksellä ”*kiusaamisen/häirinnän selvitys*”.

Selvitystiimin työ jatkuu seuraavasti:

A. Kartoitus/Toimenpiteet

Selvitystiimi käy yksittäisiä keskusteluja kaikkien asianosaisten kanssa ja kartoittaa tilanteen. Jokaista keskustelua varten täytetään **selvittelylomake**. Kiusaamisen tai häirinnän kohteeksi joutunutta kuullaan erikseen. Kiusaamiseen ja häirintään osallistuneiden oppilaiden kanssa käydään erilliset keskustelut ilman ennakkovaroitusta ja mielellään peräkkäin siten, ettei oppilailla ole mahdollisuutta puhua asiasta keskenään selvityskeskustelujen välillä. Keskustelun runkona voidaan käyttää liitettä 5 tai liitettä 6.

Huomaa, että läsnä tulee aina olla vähintään **kaksi aikuista**, kun keskustellaan kiusaamis- tai häirintätapaukseen liittyvien oppilaiden kanssa. Yksi aikuinen tekee keskustelusta **tarkat muistiinpanot**.

Sekä kiusaamisen/häirinnän kohteeksi joutuneelle, että siihen osallistuneelle tarjotaan koulukuraattorin tukea.

B. Yhteydenotto huoltajaan ja luokanopettajaan/luokanvalvojaan

Selvityksen alettua, selvitystiimi ottaa yhteyttä sekä uhrin että kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden **huoltajiin**. Ennen yhteydenottoa koteihin oppilaille tulisi antaa mahdollisuus kertoa asiasta vanhemmilleen.

Kun kiusaamistapaus on todettu, siitä ilmoitetaan joka tapauksessa **luokanopettajalle/luokanvalvojalle**.

Niissä tapauksissa, kun kiusattu on nimennyt joitakin oppilaita luokasta, jotka voisivat tukea häntä, **selvitystiimin jäsen, luokanopettaja tai luokanvalvoja** kutsuu nämä oppilaat keskustelemaan siitä, miten he voisivat parantaa tilannetta ja tukea kiusatuksi joutunutta oppilasta. Heistä ei tarvitse tulla kiusatun kavereita, mutta heidän pitää toimia hyvinä esimerkkeinä siitä, miten toisia kohdellaan luokassa.

C. Seuranta

On äärimmäisen tärkeää, että tilannetta seurataan. Seuraavan viikon/seuraavien viikkojen aikana selvitystiimin keskustelusta koulun aikuisten ja etenkin selvitystiimin jäsenten tulee jatkuvasti seurata uhriksi joutuneen vointia. Tämä tulee tehdä hienotunteisesti! **Tuoretta tapausta tulee aluksi seurata päivittäin/viikoittain**.

Seurantakeskustelu pidetään viikon tai muutaman viikon kuluttua. Seurantakeskustelu pidetään sekä kiusatun että kiusaajien kanssa ja sen yhteydessä täytetään **selvittelylomake**.

Tulee seurata sitä, että uhrin, kiusaajan ja opettajan väliset sopimukset pitävät, jotta kiusaamisen voidaan todella todeta loppuneen. **Seurantakeskusteluja saatetaan joutua pitämään useita kertoja pidemmän aikaa.**

Jos tilanne ei muutu, kouluilla tulee olla valmius ryhtyä jonkinlaisiin toimenpiteisiin. Yksi mahdollisuus on kutsua kiusaamiseen osallistuvien oppilaiden vanhemmat yhteiseen keskusteluun. Toinen vaihtoehto on ryhtyä kurinpitotoimiin. Jos tämä ei auta, voidaan konsultoida sopivaa viranomaista (sosiaaliviranomaiset, erikoissairaanhoito tai poliisi). Koulun opiskeluhuoltoryhmä ottaa kantaa mahdollisten toimenpiteiden soveltamiseen, jos kiusaaminen ei lopu.

Opetustoimessa töissä olevalla on salassapitomääräyksistä huolimatta velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että alle 18-vuotiaaseen lapseen on kohdistettu seksuaalirikos (Lastensuojelulaki, 25 §).

Koulun tulee huomioida uhri ja toimia mahdollisimman hienotunteisesti. Koulu ei koskaan saa jättää kiusaamistapausta selvittämättä tai jättää kiusaamisen uhria yksin.

7. Väkivaltaan ja aggressiiviseen käyttäytymiseen puuttuminen

Kristiinankaupungin kouluissa on nollatoleranssi kaikkea väkivallan muotoja kohtaan, minkä vuoksi väkivaltatilanteisiin, aggressiiviseen käyttäytymiseen ja väkivallalla uhkaamiseen on puututtava välittömästi. Tämä koskee sekä fyysistä että psyykkistä väkivaltaa tai uhkaa sellaisesta, joka kohdistuu oppilaisiin, opettajiin ja muihin koulun työntekijöihin.

Väkivallan uhka voi tulla sekä kouluyhteisön sisältä että sen ulkopuolelta. Jos väkivalta tai uhka tulee ulkopuolelta, koulujen tulee noudattaa koulujen pelastussuunnitelmassa määriteltyjä ohjeita.

Väkivalta tai väkivallan uhka kouluyhteisön sisällä

Kun väkivalta tai väkivallan uhka tapahtuu kouluyhteisön sisällä, tulee paikalle ensin tulevan henkilökunnan edustajan puuttua asiaan arvioituaan ensin, selviytykö hän tilanteesta yksin, ja tarvittaessa kutsuttava välittömästi apua paikalle.

Tilanteissa, joissa joku käyttäytyy aggressiivisesti, tulee

- ✓ pyrkiä itse pysymään rauhallisena
- ✓ puhua rauhoittavasti henkilölle
- ✓ arvioida nopeasti tilanteen edellyttämät toimenpiteet
- ✓ välttää aggressiiviseen käytökseen vastaamista aggressiolla
- ✓ välttää provosoivaa käyttäytymistä

Tilanne yritetään ensisijaisesti rauhoittaa ohjeistuksella, kehoituksilla ja neuvoilla. Tärkeintä on aina välttää henkilövahinkoja ja saada tilanne hallintaan. Tarvittaessa annetaan ensiapua ja otetaan yhteyttä hätäkeskukseen. Osalliset viedään eri huoneisiin valvottuun tilaan, ja asiasta tiedotetaan rehtorille. Tarvittaessa otetaan yhteyttä poliisiin.

Pienempien välikohtausten kohdalla rehtori, ryhmänohjaaja ja asianosaiset tekevät asiaa koskevan jatkotutkimuksen koululla. Tukea tarvitseva oppilas (sekä uhri että tekijä) ohjataan opiskeluhuollon palvelujen piiriin. Luokanopettaja, luokanvalvoja tai ryhmänohjaaja konsultoi opiskeluhuollon henkilöstöä asiassa.

Rehtori päättää mahdollisista kurinpitotoimista ja seurauksista voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Mahdolliset rikosoikeudellisen vastuun piiriin kuuluvat tapahtumat selvitetään poliisin johdolla.

Jos väkivalta tai aggressiivinen käyttäytyminen on tapahtunut koulupäivän aikana tai koulumatkalla, asiasta tulee ilmoittaa sen oppilaan huoltajalle, jota tästä epäillään, sekä uriksi joutuneen oppilaan huoltajalle.

Lievien väkivalta- ja aggressiiviseen käytökseen liittyvien tapausten yhteydessä luokanopettaja/luokanvalvoja/ryhmänohjaaja ottaa yhteyttä kotiin ja sovitaan yhdessä jatkotoimenpiteistä.

Vakavien väkivaltaan ja aggressiiviseen käyttäytymiseen liittyvien tapausten yhteydessä koulun rehtori kutsuu paikalle poliisin, minkä jälkeen noudatetaan poliisin antamia ohjeita.

Rikoksen uhriksi koulussa tai koulumatkan aikana joutunut oppilas voi yhdessä huoltajansa kanssa tehdä asiasta rikosilmoituksen.

Henkilöstön jäsenen joutuessa väkivallan, kiusaamisen tai muun häirinnän kohteeksi riippumatta siitä, onko tekijä oppilas vai toinen henkilökunnan edustaja, koulun johto on velvollinen puuttumaan asiaan, aloittamaan asiaa koskevan selvityksen ja päättämään jatkotoimenpiteistä. Tarvittaessa rehtori ottaa yhteyttä poliisiin.

8. Kiusaaminen ja häirintä sekä lainsäädäntö

Jos selvitystiimin keskustelut eivät ole riittävä toimenpide, voi olla syytä ottaa käyttöön rikosoikeudelliset toimenpiteet. Ennen rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin ryhtymistä tulee varmistua siitä, että tapaus täyttää lain edellyttämät rikoksen kriteerit. Lisäksi tarvitaan todisteita ja todistajia, jotka voivat vahvistaa kiusaamisen tai häirinnän. Tapauksen eteneminen oikeuskäsittelyyn edellyttää rikosilmoituksen tekemistä, esitutkintaa ja syyteharkintaa.

Kiusaaminen ja häirintä ovat rikollista toimintaa, kun se täyttää laissa vahvistetut rikoksen tunnusmerkit. Lakipykälät, jotka voivat koskea kiusaamista ja häirintää ovat kunnianloukkaus, laiton uhkaus, lievä pahoinpitely, pahoinpitely, rangaistava vihapuhe, laiton vainoaminen ja seksuaalirikos. Apurina, rikoskumppanina ja yllyttäjänä toimiminen ovat lain mukaan rikollisia tekoja. Rangaistus vaihtelee sakoista vankilarangaistukseen. Nuoren rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15 vuoden iässä. Kaikki henkilöt iästä riippumatta ovat vahingonkorvausvelvollisia heidän tahallaan aiheuttamista vahingoista.

Lakipykälät, joita voidaan soveltaa kiusaamistapauksissa:

Lievä pahoinpitely – Pahoinpitely, joka aiheuttaa uhrille fyysistä kipua, mutta ei aiheuta pysyviä vammoja, esim. tönäisy.

Pahoinpitely – Fyysinen pahoinpitely, joka vahingoittaa toisen terveyttä.

Laiton uhkaus – Uhka, joka kohdistuu henkilön fyysistä tai psyykkistä yksityisyyttä kohtaan. Se voi olla suullinen uhkaus, sosiaalisessa mediassa lähetetty viesti, tekstiviesti tai sähköpostiviesti tai fyysinen uhkaus esim. aseella.

Rangaistava vihapuhe – Viestintä, joka täyttää rikoksen tunnusmerkit. Tavallisia viharetoriikan rikosotsikoita ovat kansanryhmää vastaan yllytys, kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen tai rikos uskonrauhaa kohtaan.

Kunnianloukkaus – Jos ilmoittaa valheellisen tiedon, tai vihjeen jostakusta tarkoituksenaan aiheuttaa vahinkoa tai kärsimystä teon kohteelle.

Lakipykälät, joita voidaan soveltaa häirintätapauksissa:

Seksuaalirikos – seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, seksuaaliseen tekoon pakottaminen, raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksipalvelujen ostaminen nuorelta henkilöltä ja lasten houkutteleminen seksuaalisessa tarkoituksessa.

Vainoaminen – Tilanne, jossa joku toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muulla vastaavalla tavalla vainoaa jotakuta siten, että menettely aiheuttaa pelkoa ja ahdistusta vainoamisen kohteena olevalle.

9. Yhteydenotto huoltajiin ja yhteistyö heidän kanssaan

Lukuvuoden alussa oppilaille, opiskelijoille ja vanhemmille tiedotetaan suunnitelmasta, jonka tarkoitus on suojella oppilaita kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Oppilaita, opiskelijoita ja huoltajia kehoitetaan ottamaan yhteyttä koulun henkilöstöön välittömästi, jos he huomaavat epäasiallista käytöstä.

Henkilöstön tulee pitää alaikäisten oppilaiden huoltajat ajan tasalla koulun selvityksistä, jotka koskevat asianosaisia oppilaita. Yhteydenotto voidaan tehdä Wilman kautta ja puhelimitse. Tiedotuksessa tulee noudattaa voimassa olevia salassapitomääräyksiä. Koulun opettajan ja rehtorin tulee ilmoittaa hänen tietoonsa tulleesta kouluympäristössä tai koulumatkan aikana tapahtuneesta väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä sekä siihen syylistyneen oppilaan että uhriksi joutuneen oppilaan huoltajalle.

Koulussa esiintyvään väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puututaan ja asia selvitetään. Huoltajille tiedotetaan prosessin etenemisestä ja tarvittaessa tehdään syvempää yhteistyötä huoltajien kanssa yksittäisten tapausten osalta. Huoltajille tiedotetaan koulun opiskeluhoollon tukipalveluista ja huoltajia ohjataan ottamaan yhteyttä poliisiin, jos tilanne sitä vaatii. Tavoitteena on vahvistaa huoltajien osallisuutta väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemisessä kodin ja koulun välisen yhteistyön avulla.

Huoltajia kehoitetaan välittömästi ottamaan yhteyttä kouluun, jos he havaitsevat kiusaamista tai häirintää. Kun tapaus edellyttää laajempaa selvitystä, huoltajat kutsutaan koululle. Tiivis yhteistyö kodin ja koulun välillä tukee vanhempia ja antaa huoltajille myös välineitä puuttua epäkohtiin. Kun huoltajat kysyvät nuorilta, miten menee ja millainen päivä on ollut, he osoittavat nuorille, että ovat kiinnostuneita heidän elämästään, koulunkäynnistään ja kaverisuhteistaan. Kysymykset voivat avata keskusteluja mahdollisesta kiusaamisesta tai ongelmallisista kaverisuhteista. Liitteessä 9 on ohjeet huoltajille koskien kiusaamistapausten käsittelyä.

10. Yhteydenotto muihin tahoihin ja yhteistyö niiden kanssa

Kristiinankaupungin koulut ovat yhteydessä muihin viranomaisiin lähinnä väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ennaltaehkäisyn osalta. Akuuteissa tilanteissa rehtori arvioi tapauskohtaisesti, tarvitaanko viranomaisten apua. Hätätapauksessa kuka tahansa koulun aikuisista voi kutsua paikalle poliisin.

Väkivallalta, kiusaaminen ja häirintä voivat lisäksi johtaa siihen, että koulun henkilökunta joutuu arvioimaan, onko tarvetta lastensuojelutoimenpiteelle. Koulun henkilöstöllä on yhteystiedot eri viranomaisille, joihin he voivat ottaa yhteyttä konsultoidakseen heitä kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän yhteydessä.

Poliisin ehkäisevä Ankkuritiimi on osa yhteistyötahoa, jota konsultoidaan vakavissa tilanteissa. Kristiinankaupungissa ja muualla Pohjanmaan hyvinvointialueella on lisäksi muita yhteistyötahoja, jotka työskentelevät nuorten kanssa, kuten nuorisopalvelut, perheneuvonta, seurakunta, etsivä nuorisotyö ja sosiaalitoimi.

LIITTEET

Toimi näin kiusaamistilanteessa

Oppilaille

- Ole **reilu kaveri**: jos havaitset kiusaamista, osoita tukeasi kiusatulle esimerkiksi ottamalla yksin jäävä mukaan ryhmään.
- Jos joku **kiusaa sinua, ilmoita siitä heti** opettajalle, rehtorille tai jollekin toiselle koulun aikuiselle. Näin hän voi puuttua tilanteeseen.
- Ilmoita aikuiselle myös, jos **jotakin toista kiusataan**.
- Kerro, **mitä** tilanteessa tapahtui ja **kettä** oli paikalla.

- Kerro aikuiselle myös, jos olet kohdannut kiusaamista **verkossa**.
- **Säilytä** mahdolliset todisteet, kuten some-, teksti- ja sähköpostiviestit.

Kerro asiasta myös **vanhemmillesi**.

Tiesitkö, että:

- Koulun aikuisten pitää aina puuttua kiusaamiseen.

Kun tarvitset apua, **voit ottaa yhteyttä opettajan ja rehtorin lisäksi koulun psykologiin, kuraattoriin, terveydenhoitajaan tai lääkäriin.**

- Keskustelu on luottamuksellista ja toiveesi ja mielipiteesi otetaan huomioon.

Voit ilmoittaa kiusaamisesta koulun

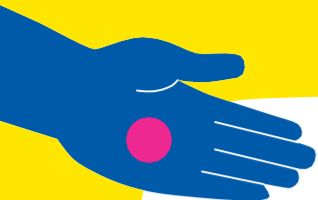
- aikuiselle myös **someviestillä**.

Sinulla on **oikeus osallistua** koulun toiminnan ja pelisääntöjen suunnitteluun.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kiusaaminen satuttaa.
Muista, että olet tärkeä ja arvokas juuri sellainen kuin olet.

Toimi näin kiusaamistilanteessa –

Vanhem-
mille

- Kiinnitä huomioita lapsesi tunnetiloissa tai käyttäytymisessä tapahtuviin **muutoksiin**.
- **Ilmoita viipymättä koululle**, jos havaitset tai saat tietoon lapsesi tai muihin lapsiin kohdistuvaa kiusaamista koulussa.
- Voit ilmoittaa **myös vapaa-ajalla tapahtuneesta** kiusaamisesta, jos arvioit että asialla on vaikutusta lapsen koulunkäyntiin. Ota asia puheeksi myös muiden tapahtumaan osallisten vanhempien kanssa.
- Vaikka olet huolissasi lapsestasi, **yritä ajatella miten asia ratkaistaisiin hyvin** myös muiden mukana olleiden lasten näkökulmasta.
- Jos lastasi on kiusattu, **ole hänen tukenaan**. Rohkaise häntä kertomaan kokemuk-
sistaan, kun asiaa käsitellään koulussa.
- **Jos oma lapsesi on osallistunut kiusaamiseen**, tue häntä asian käsittelyssä opettajien ja muiden tilanteessa mukana olleiden lasten kanssa.

Voit ennaltaehkäistä kiusaamista seuraavasti:

- **Keskustele** lapsesi kanssa kiusaamisesta ja sen muodoista sekä hänen kavereiden suhteistaan koulussa, vapaa-aikana ja digitaalisissa ympäristöissä.
- **Tutustu digitaalisiin ja sosiaalisen median ympäristöihin**, joita lapsesi käyttää.
- **Harjoitelkaa** yhdessä lapsen kanssa mediataitoja sekä netin ja sovellusten kohtuullista käyttöä. **Rajoita** lapsen nettiaikaa tarvittaessa. **Opetä** ystävällistä ja asiallista käyttäytymistä myös netissä.

Tiesitkö, että:

- Lapsellasi on **oikeus psykologi- ja kuraattoripalveluihin sekä kouluterveyden-
huoltoon**. Näiden palvelujen asiantuntijat tarjoavat ohjausta myös huoltajalle.
- Sinulla on **oikeus saada tietoa** lapsen kouluasioista ja hyvinvoinnista koulussa.
- Mikäli kiusaaminen johtaa **kurinpito- tai puuttumis-
keinoin tai sillä on rikosoikeudellisia seura-
muksia**, noudatetaan asianosaisten kuule-
misessa ja huoltajille tiedottamisessa lain-
säädännön edellyttämiä menettelytapoja.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Liite 4 – Versosovittelu

Verso/Vertaissovittelu on ratkaisukeskeinen tapa ratkaista oppilaiden välisiä kiistoja koulupäivän aikana. Versosovittelussa puututaan varhaisessa vaiheessa käyttäytymiseen, joka aiheuttaa pahoinvointia.

Verso on vaihtoehto kiistan ratkaisemiseksi ja se on aina vapaaehtoista osapuolille. Sovittelu on rauhanomainen tapa ratkaista kiistoja ja sitä käytetään laajalti myös muilla yhteiskunnan alueilla.

Osa oppilaista saa koulutusta versosovittelussa ja he auttavat oppilaita, jotka ovat joutuneet kiistaan keskenään. Oppilasvälittäjät työskentelevät aina pareittain ja kiistassa olevat oppilaat saavat apua löytääkseen itse ratkaisun kiistaan. Molemmat osapuolet saavat kertoa oman näkökulmansa, selittää miltä tuntuu ja pohtia, miten kiista voitaisiin ratkaista. Sovittelun lopussa osapuolet tekevät usein sopimuksen, jota seurataan noin viikon kuluttua.

Verso sovittelu

- lisää oppilaan osallisuutta
- lisää vuorovaikutustaitoja ja kykyä keskustella
- vahvistaa oppilasta ja vähentää ulkopuolisuutta
- lisää vastuuntuntoa ja yhteisöllisyyttä
- toteuttaa uudistettujen opetussuunnitelman tavoitteet

Versosovittelun vastuu on aina aikuisella, eli koulun opettajilla ja opiskeluhoollon henkilökunnalla, kuten koulukuraattorilla. Kaikki koulun opettajat saavat koulutusta versosovittelussa. Versoryhmä koostuu sekä opettajista että oppilasvälittäjistä.

Lisätietoja ja materiaalia löytyy sivulta <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/>

Liite 5 – Vastuunportaat

Vastuunportaat on toimintamalli, joka kehittää lasten ja nuorten vastuuntuntoa, kun puututaan tilanteisiin, joissa lapsi tai nuori tekee jotain väärää koulussa. Mallin tarkoitus on ohjata oppilasta ottamaan vastuuta teoistaan.

1. **Myöntäminen** – Oppilas myöntää tekonsa
Rohkaise oppilasta myöntämään tekonsa. Jos hän kieltää tekonsa, selvitä mitä seurauksia hän pelkää myöntämisestä olevan. Yritä ymmärtää hänen pelkoaan ja auttaa häntä huomaamaan, että myöntäminen ja vastuun ottaminen on kuitenkin kaikkien kannalta parempi vaihtoehto kuin teon kieltäminen.
2. **Ymmärtäminen** – Oppilas ymmärtää tekonsa seuraukset
Pyydä oppilasta miettimään, mitä seurauksia hänen tekemällään vääryydellä on hänen itsensä lisäksi muille ihmisille. Jos hän ei osaa vastata, älä vastaa hänen puolestaan, vaan pyydä häntä ottamaan asiasta selvää.
3. **Anteeksipyyntö** – Oppilas osoittaa olevansa pahoillaan
Auta oppilasta miettimään, kenelle hänen pitäisi esittää anteeksipyyntö ja missä, milloin sekä miten se pitäisi esittää.
4. **Sovittaminen** – Oppilas suostuu sovittamaan tekonsa
Pyydä oppilasta tarjoutumaan sovittamaan tekonsa. Anna ensin vääryyden kohteeksi joutuneen miettiä, mikä olisi hänen mielestään sopiva sovitus. Auta sitten osapuolia neuvottelemaan sopivasta sovituksesta. Kutsu tarvittaessa muitakin ihmisiä osallistumaan neuvotteluun.
5. **Lupaaminen** – Oppilas lupaa olla toistamatta tekoaan
Pyydä oppilasta lupaamaan, että hän ei tee vastaavaa vääryyttä toista kertaa ja tee hänen kanssaan sopimus siitä, mitä seuraa lupauksen rikkomisesta.
6. **Vastuuntunto** – Oppilas osoittaa hänelle olevan tärkeää, etteivät muut oppilaat tee vastaavia tekoja.
Auta oppilasta huomaamaan, mitä hän on kokemuksensa myötä oppinut ja kannusta häntä keksimään jokin tapa, jonka avulla hän voi auttaa muitakin hyötymään oppimastaan.

Vastuunportaat kokonaisuudessaan sekä esimerkkikeskustelut löytyvät osoitteesta
<https://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/>

Liite 6 – Menetelmät tekijöiden kanssa käytävien keskustelujen tueksi

Tuomitseva menetelmä

Selvityskeskustelut pidetään melko lyhyinä. Tavoitteena on tehdä oppilaille selväksi, että kiusaamisesta tai häirinnästä tiedetään, että sitä ei hyväksytä ja että sen on loputtava välittömästi. Oppilaan on sitouduttava muuttamaan käytöstään. Kaikkia kiusaamiseen/häirintään johtaneita syitä ei ole tarpeellista kaivaa esiin tai selvittää tilanteiden pieniä yksityiskohtia. Heti yksilökeskustelujen jälkeen pidetään osallistuneiden kanssa ryhmäkeskustelu, jossa yhdessä vahvistetaan yksittäisten oppilaiden päätökset siitä, että kiusaamisen/häirinnän on loputtava. Jokainen saa kertoa, mitä he ovat ajatelleet muuttaa käytöksessään. Samalla sovitaan uusi tapaaminen 1–2 viikon päähän tilanteen seuraamiseksi.

Yhteisen huolen menetelmä

Selvityskeskustelut pidetään melko lyhyinä. Keskustelun tarkoituksena ei ole syyttää oppilasta tai ylipäänsä mainita, että oppilaan tiedetään kiusanneen, vaan sen sijaan saada aikaan yhteisesti jaettu huoli kiusatun oppilaan tilanteesta. Keskustelun vetäjä toteaa esim., että NN on ollut mukana ikävissä tilanteissa, joissa joku on vienyt hänen myssynsä ja nimitellyt häntä rumasti, että tällainen ei tunnu hänestä kivalta. Kiusaamiseen osallistuneen ei ole välttämätöntä tunnustaa. Ajatuksena on herättää oppilaan syyllisyydentunteita. Tavoitteena on saavuttaa yhteisymmärrys siitä, että se, mitä NN on tapahtunut, ei ole hauskaa, ja että NN oletettavasti tuntuu kamalalta tulla kouluun, kun sellaista tapahtuu. Toinen tavoite on, että oppilas itse ehdottaa jotain, mitä hän voi tehdä parantaakseen NN:n tilannetta. Jos oppilas ei itse keksi mitään, aikuinen voi auttaa antamalla ehdotuksia (esim. olla ystävällinen NN:lle; sanoa muille, että lopettaa kiusaamisen). Oppilaan on sitouduttava siihen, että hän yrittää tehdä jotain. Heti yksilökeskustelujen jälkeen pidetään osallistuneiden kanssa ryhmäkeskustelu, jossa yhdessä vahvistetaan yksittäisten oppilaiden päätökset siitä, miten he aikovat kantaa kortensa kekoon NN:n tilanteen parantamiseksi. Jokainen saa kertoa, mitä he ovat ajatelleet tehdä. Samalla sovitaan uusi tapaaminen 1–2 viikon päähän tilanteen seuraamiseksi.

Liite 7 – Kiusaamista ja häirintää koskevat ohjeet henkilökunnalle

- ☐ Tarkkaile, mitä oppilaiden välillä tapahtuu eri tilanteissa, erityisesti koulun ruokalassa, liikuntasalin pukuhuoneessa, välitunnin alkaessa, välitunnin aikana ja luokassa ennen tunnin aloittamista.
- ☐ Tarkkaile, jääkö joku oppilas ryhmän ulkopuolelle. Muista, että opettajan on hyvä muodostaa useimmat ryhmät.
- ☐ Puutu tilanteisiin, joissa jotakin oppilasta kohdellaan eri tavalla kuin muita ryhmän jäseniä, esimerkiksi jos oppilaaseen kohdistuu loukkaavaa kielenkäyttöä tai muut nauravat oppilaan vastauksille.
- ☐ Jos huomaat, että oppilas on yksin välitunneilla: auta oppilasta menemään mukaan leikkeihin tai peleihin ja selvitä tilanne. Jos oppilas on jatkuvasti yksin: keskustele oppilaan kanssa ja pohtikaa yhdessä, miten tilannetta voitaisiin muuttaa ja kenen apua siinä tarvitaan.
- ☐ Muista, että kiusaaminen on ryhmäilmiö, eli huomioi kiusaajan ja kiusatun lisäksi myös muut roolit.
- ☐ Vaitiolovelvollisuus kieltää kertomasta asiasta huoltajille, joiden lapset eivät ole osallisia asiaan.
- ☐ Tutustu oppilaan huoltajiin ja kommunikoi säännöllisesti heidän kanssaan lasten koulunkäyntiin liittyvistä sekä positiivisista että negatiivisista asioista. Luottamuksellinen ja tiivis yhteydenpito kodin ja koulun välillä on tärkeä perusta myös kiusaamiseen ja häirintään puuttumisen kannalta.
- ☐ Keskustele koulun ja luokan säännöistä koulun muun henkilöstön, huoltajien sekä oppilaiden kanssa ja noudata sääntöjä johdonmukaisesti!

Liite 8 – Kiusaamista ja häirintää koskevat ohjeet oppilaille

- ☐ Yritä epämiellyttävissä tilanteissa päättäväisesti sanoa ”lopeta” ja kerro tarvittaessa, mistä et pidä toisen käyttäytymisessä, esim. ”Ei ole mukavaa, kun matkit tapaani ilmaista itseäni.”.
- ☐ Yritä poistua kiusaajan tai ahdistelijan luota.
- ☐ Kerro aikuiselle, jos sinä tai joku muu oppilas on joutunut kiusaamisen tai häirinnän kohteeksi. Voit kertoa asiasta esimerkiksi vanhemmillesi, koulun opettajille, koulunkäyntiohjaajalle, koulukoutsille, terveydenhoitajalle tai kuraattorille. Voit kertoa asiasta kasvotusten tai lähettää viestin Wilman tai puhelimen kautta. Kiusaamisesta ja häirinnästä kertominen ei ole juoruamista, vaan itsestään ja muista välittämistä!
- ☐ Älä rohkaise henkilöä, joka kiusaa! Auta häntä sen sijaan lopettamaan.
- ☐ Jos näet, että jotakuta kiusataan tai joku on häirinnän kohteena, puutu tilanteeseen rauhallisesti.
- ☐ Ole kaveri sille, jota kiusataan tai joka on häirinnän kohteena, äläkä jätä häntä yksin. Jos mahdollista, vie kiusaamisen tai häirinnän kohteeksi joutunut oppilas pois tilanteesta.
- ☐ Pyydä yksinäisiä oppilaita mukaan välituntileikkeihin.
- ☐ Kysy alakuloiselta luokkatoveriltasi, onko kaikki hyvin ja voitko auttaa häntä jotenkin.
- ☐ Kerro luokkatovereillesi, kun huomaat, että he toimivat oikeudenmukaisesti ja kohteliaasti.
- ☐ Pyydä anteeksi, jos huomaat, että olet pahoittanut jonkun mielen.

Liite 9 – Kiusaamista ja häirintää koskevat ohjeet huoltajille

- ☐ Kiusaamisen ja häirinnän oireet voivat näkyä lisääntyneenä sairauspoissaolona ja epämääräisinä selittämättöminä kiputiloina. Lapsi voi olla alakuloinen ja haluton puhumaan siitä, miten koulussa menee, tai hän voi kärsiä univaikeuksista. Lapsi ei ehkä lainkaan kerro kavereista. Opiskelusuoritukset voivat heikentyä. Kiusatuksi joutunut lapsi voi kuitenkin myös olla kotona sama iloinen lapsi, koska kotona voi rentoutua. Oireille voi olla myös muita syitä kuin kiusaaminen tai häirintä.
- ☐ Jos epäilet, että lastasi kiusataan: valitse rauhallinen ajankohta ja paikka ja puhu asiasta lapsesi kanssa. Kysy suoraan ja kerro, että yleensä voi paremmin ja tilanne helpottaa, kun asiasta kertoo aikuiselle. Ota lapsen kertomus tosissaan.
- ☐ Älä ylisuojele lasta. Voit kannustaa ja auttaa lasta solmimaan kaverisuhteita.
- ☐ Ota yhteyttä luokanvalvojaan tai oppilashuollon henkilöstöön, vaikka lapsi kieltää sinua tekemästä sitä.
- ☐ Jos lapsesi kiusaa, keskustele asiasta hänen kanssaan kotona ja tee selväksi lapsellesi, ettet hyväksy kiusaamista. Voitte myös pohtia koulun sääntöjä ja miten lapsi siinä tilanteessa olisi voinut toimia toisella tavalla. Muista, että lapsen kiusaamiskäyttäytymiseen puuttuminen on lapsen omaksi parhaaksi.
- ☐ Huomioi kotona, että lapsi usein näkee tilanteen eri tavalla kuin aikuinen ja muut lapset. Alempien luokkien lapset harjoittelevat vielä tunnistamaan oman roolinsa esimerkiksi ristiriitatilanteissa.
- ☐ Tutustu lapsen opettajiin ja keskustele säännöllisesti opettajan kanssa siitä, miten lapsellasi menee. Kerro opettajalle mahdollisista isoista elämänmuutoksista, jotka voivat vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin ja kaverisuhteisiin koulussa.
- ☐ Puhu kiusaamisesta lapsesi kanssa myös vaikka tiedät, ettei lapsesi ole kiusaaja tai kiusattu.